

HOTĂRÂREA CURȚII
23 octombrie 1997^{*}

**Procedură penală
împotriva
Harry Franzén**

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Landskrona tingsrätt)

„Articolele 30 și 37 din Tratatul CE – Monopol de vânzare cu amănuntul a băuturilor alcoolizate”

În cauza C-189/95,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, de către Landskrona tingsrätt (Suedia), de pronunțare, în procedura penală în fața acestei instanțe, împotriva lui

Harry Franzén

a unei hotărâri preliminare cu privire la interpretarea articolelor 30 și 37 din Tratatul CE,

CURTEA,

compusă din domnii G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, C. Gulmann, H. Ragnemalm, M. Wathelet, președinți de cameră, G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, J. L. Murray, D. A. O. Edward, J.-P. Puissechet (raportor), G. Hirsch, P. Jann și L. Sevón, judecători,

avocat general: domnul M. B. Elmer,
grefier: domnul H. von Holstein, grefier adjunct,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

- pentru M. Franzén, de către domnii Per Löfqvist, Lennart Lindström și Carl Michael von Quitzow, avocați în Stockholm,

– pentru guvernul suedez, de către doamna Lotty Nordling, rättschef în Departamentul pentru Comerț Exterior din cadrul Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent,

– pentru guvernul francez, de către doamna Catherine de Salins, director adjunct al Direcției pentru afaceri juridice din Ministerul Afacerilor Externe, și de către domnul Jean-Marc Belorgey, reprezentant oficial la același minister, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: suedeza.

- pentru guvernul finlandez, de către domnul Esa Paasivirta, consilier juridic în Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent,
- pentru guvernului norvegian, de către domnul Didrik Tønseth, avocat (avocat) în Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agent,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de către domnii Richard Wainwright, consilier juridic principal și Jean-Francis Pasquier, funcționar național, detașat la serviciul juridic, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale domnului Franzén, reprezentat de domnii Per Löfqvist, Lennart Lindström și Carl Michael von Quitzow, ale guvernului suedez, reprezentat de doamna Lotty Nordling și domnul Erik Brattgård, departementsråd la Departamentul de Comerț Exterior al Ministerului Afacerilor Externe, în calitate de agent, ale guvernului finlandez, reprezentat de domnii Holger Rotkirch, ambasador, șef al Serviciului pentru afaceri juridice al Ministerului Afacerilor Externe, Esa Paasivirta și doamna Tuula Pynnä, consilier juridic la Ministerul Afacerilor Externe, în calitate de agenți, ale guvernului norvegian, reprezentat de domnul Didrik Tønseth, și ale Comisiei, reprezentată de domnul Knut Simonsson, membru al serviciului juridic, în calitate de agent, asistat de domnul Jean-Francis Pasquier, în ședința din 19 noiembrie 1996,

după ascultarea concluziilor avocatului general, în ședința din 4 mar. 1997,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin Ordonanța din 14 iunie 1995, primită la Curte la 16 iunie 1995, Landskrona Tingsrätt a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE, trei întrebări preliminare privind interpretarea articolelor 30 și 37 din acest tratat.

2 Aceste întrebări au fost adresate în cadrul urmăririi penale începută împotriva domnului Franzén, pentru infracțiunea de alkohollag 1994:1738, din 16 decembrie 1994 (lege suedeză privind alcoolul, denumită în continuare, „legea privind alcoolul”).

Legea privind alcoolul

3 Legea privind alcoolul, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995, reglementează producția și comerțul cu băuturi alcoolizate în Suedia. Prin aceasta se vizează limitarea consumului acestor băuturi, în special a celor cu conținut ridicat de alcool, pentru a reduce consecințele negative ale unui astfel de consum asupra sănătății persoanelor.

4 În sensul acestei legi, prin „băuturi alcoolizate” se înțelege băuturile a căror concentrație alcoolică procentuală în volum este mai mare 2,25 %. Aceste băuturi includ „vinul” (băutură fermentată pe bază de struguri sau de alte fructe a cărei concentrație alcoolică procentuală în volum este mai mică de 22 %), „berea” (băutură fermentată pe bază de malț a cărei concentrație alcoolică procentuală în volum este cuprinsă între 2,25 % și 3,5 %), „berea tare” (băutură fermentată pe bază de malț a cărei concentrație alcoolică procentuală în volum este mai mare de 3,5 %) și băuturile „spirtoase” (băuturi alcoolizate altele decât vinul, berea sau berea tare).

5 Legea privind alcoolul subordonează producția de băuturi alcoolizate deținerii unei „licențe de fabricație” și comerțul en gross cu băuturi spirtoase, vin și bere tare deținerii unei „licențe de comerț en gross”. Totuși, aceasta permite titularilor de licențe de fabricație să facă comerț en gross cu produsele corespunzătoare.

6 De asemenea, legea subordonează importul de vin, bere tare sau băuturi spirtoase în Suedia, deținerii unei licențe de fabricație sau de comerț en gross.

7 Licența este emisă de l'Alkoholinspektion (Inspectorat pentru alcool) pe baza unei cereri însoțită de documente justificative determinate printr-o hotărâre a acestui inspectorat. În hotărâre se precizează că, pentru solicitanții străini, trebuie să se țină seama de documentele pe care aceștia din urmă pot, în mod rezonabil, să le obțină de la autoritățile lor naționale.

8 Depunerea unei cereri este condiționată de plata unei taxe fixe a cărei sumă, la data faptelor în litigiu, se ridică la 25 000 SKR. Potrivit domnului Franzén, care nu a fost contrazis asupra acestui punct, această taxă nu se rambursează dacă cererea de licență este respinsă.

9 Inspectoratul pentru alcool trebuie să ofere o apreciere obiectivă și nediscriminatorie a cererii luând în considerare situația personală și economică a solicitantului, precum și toate elementele importante pentru acordarea licenței, precum cunoștințele profesionale ale solicitantului, în special în ceea ce privește reglementarea aplicabilă comerțului cu alcool în Suedia, sau capacitatea sa de a respecta dispozițiile din Directiva 92/12/CEE a Consiliului, din 25 februarie 1992, privind regimul general al produselor supuse accizelor și privind deținerea, circulația și monitorizarea acestor produse (JO L 76, p. 1, ediție specială în limba română: capitol 09 volum 01 p. 129 - 141). Acesta trebuie, de asemenea, să verifice capacitatea solicitantului de a respecta legea și de a se achita de obligațiile sale către stat, în special prin intermediul posibilităților sale financiare și a eventualelor condamnări penale ale acestuia.

10 Solicitantul trebuie să demonstreze că dispune de capacități de depozitare suficiente pentru a-și desfășura activitatea. Inspectoratul pentru alcool apreciază, de la caz la caz, capacitățile necesare, ținând cont de tipul și de orientarea activității desfășurate de solicitant. În special comercianților care livrează băuturile direct cumpărătorilor localizați pe teritoriul lor național nu li se cere o capacitate de depozitare.

11 Solicitantul trebuie de asemenea să ofere o garanție, în special sub formă bancară, a plății accizelor care îi pot fi solicitate în calitate sa de antrepozitar sau destinatar al mărfii, în temeiul Directivei 92/12, citată anterior.

12 În cele din urmă, titularul unei licențe trebuie să achite anual o taxă pentru monitorizarea instalațiilor sale, a cărei rată se fixează de către stat. La data faptelor în litigiu, rata de bază variază între 10 000 și 323 750 SKR, în funcție de tipul de băutură și de cantitatea produsă sau comercializată.

13 Ca răspuns la întrebările scrise adresate de Curte, guvernul suedez a precizat că legea privind alcoolul nu cere ca solicitantul să aibă domiciliul în Suedia, fapt indicat expres într-o hotărâre din 5 octombrie 1995. Acesta a confirmat acest considerent în cadrul procedurii orale.

14 Potrivit datelor primite la Curte, până la data de 7 octombrie 1996 s-au eliberat 223 de licențe de fabricație sau de comerț en gross.

15 Legea privind alcoolul impune unei societăți de stat, constituită special în acest scop, să asigure vânzarea cu amănuntul a vinului, berii tari și a băuturilor spirtoase. Societatea desemnată în acest scop este Systembolaget Aktiebolag (denumită în continuare „Systembolaget”), societate pe acțiuni deținută în totalitate de statul suedez.

16 Activitatea, exploatarea și modalitățile de control ale acestei societăți sunt reglementate printr-o convenție încheiată cu statul.

17 Legea privind alcoolul subordonează, în plus, vânzarea la teaghea a vinului, a berii tari și a băuturilor spirtoase obținerii unei „licențe pentru deschiderea unei cafenele”

18 Titularii licenței de fabricație sau de comerț en gross pot vinde băuturi doar societății însărcinate cu asigurarea vânzării cu amănuntul, altor titulari de licențe de fabricație sau comerț en gross sau titularilor de licențe pentru deschidere unei cafenele. Societatea de vânzare cu amănuntul este, ea însăși, autorizată să solicite licențe în vederea vânzării en gros a băuturilor alcoolizate titularilor de licențe pentru deschiderea unei cafenele.

19 Vânzarea băuturilor alcoolizate fără autorizație, în mod intenționat sau din neglijență, este pasibilă de sancțiuni penale.

20 În cele din urmă, Lag med vissa bestämmelser om marknadsföring av alkoholdrycker 1978:763 (Legea privind diferite măsuri în materie de comercializare a băuturilor alcoolizate), fără a interzice în mod general publicitatea pentru băuturile alcoolizate, interzice măsurile care încurajează consumul acestor băuturi, precum măsurile de promovare insistente sau agasante, apelurile nesolicitate în scopul marketingului direct, precum și mesajele publicitare la radio, la televiziune, în ziare și în publicații periodice. Cu toate acestea, promovarea băuturilor alcoolizate este autorizată în materiale puse la dispoziția publicului la punctele de vânzare, în special cele aparținând Systembolaget, și în mijloacele de transport care au autorizație pentru servirea băuturilor alcoolice. Legea nu interzice nici menționarea băuturilor alcoolizate în articolele de presă, în special la rubricile referitoare la vin și băuturi alcoolice din cotidiene și publicații periodice.

Normele de funcționare a Systembolaget

21 În convenția încheiată între Systembolaget și statul suedez, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1995, se prevede, în special, că această societate trebuie:

- să își exercite activitatea astfel încât să prevină în măsura în care este posibil consecințele publice, sociale și medicale negative ale consumului de alcool;

- să selecteze băuturile pe care le comercializează pe baza calității lor, a efectelor negative ale acestora asupra sănătății umane, a cererii consumatorilor sau a considerațiilor de ordin comercial sau etic;

- să ofere în scris fiecărui furnizor motivele pentru care decide să nu comercializeze sau să înceteze să mai comercializeze un produs și să îi informeze în legătură cu căile de atac de care dispun;

- să adopte măsuri de comercializare și de informare imparțiale și independente de originea băuturilor;

- să se angajeze să facă cunoscute tuturor consumatorilor noile băuturi pe care le comercializează ținând cont de restricțiile conținute în Legea privind alcoolul;
- să își stabilească marja de profit pe baza unor criterii obiective și independente de originea băuturilor;
- să își exercite activitatea într-un mod rațional, să asigure un serviciu de calitate și să își stabilească prețurile astfel încât să își acopere cheltuielile și să îi asigure statului un randament rezonabil al capitalului său și să evite majorarea inutilă a prețului băuturilor;
- să își deschidă sau să își închidă punctele de vânzare în funcție de constrângerile sale administrative, de serviciile care trebuie oferite și de politica în domeniul alcoolului, permițând fiecărei comune să dispună de un punct de vânzare, dacă aceasta solicită acest lucru, și asigurându-se că, în localitățile fără un punct de vânzare, vânzarea poate avea loc prin corespondență pe baza unei cereri și pe cheltuiala Systembolaget;
- să decidă orele de deschidere a punctelor de vânzare în conformitate cu directivele Parlamentului suedez.

22 Conform indicațiilor din dosar, Systembolaget dispune de 384 „magazine” răspândite pe întregul teritoriu suedez. De asemenea, produsele vândute de Systembolaget pot fi comandate și livrate în aproximativ 550 de puncte de vânzare din zona rurală (magazine alimentare, puncte de vânzare a ziarelor sau a tutunului, benzinării...) sau în cadrul a 56 de linii de autobuz și a 45 de itinerare de transport poștal rural.

23 În temeiul regulamentelor interne ale întreprinderii, băuturile comercializate de Systembolaget (2 454 produse în octombrie 1995) sunt grupate în „sortimente”. Sortimentul numit „de bază” cuprinde băuturi incluse în categoria prețurilor mici sau medii, disponibile tot timpul anului la toate punctele de vânzare (1 288 produse în octombrie 1995). Sortimentul numit „temporar” include băuturi a căror disponibilitate este limitată în special la o singură parte a anului, precum vinurile DOC, băuturile sezoniere (930 produse în octombrie 1995). Sortimentul numit „test” cuprinde băuturile propuse, cu titlu de probă, în anumite „magazine”, în vederea includerii lor în sortimentul de „bază” (236 de produse în octombrie 1995). Sortimentul așa-numit „prin comandă” include produsele pe care Systembolaget nu le deține în stoc, dar care se pot obține prin comandă. De asemenea, Systembolaget importă băuturi la cerere și pe cheltuiala clienților săi (așa-numitele importuri „private”).

24 Băuturile din primele trei sortimente apar pe o listă de prețuri generală, publicată de mai multe ori pe an și care este disponibilă în „magazinele” și în punctele de vânzare ale Systembolaget sau pe bază de abonament. Produsele „prin comandă” apar pe o listă specială care este disponibilă la cerere în „magazine”. Noile produse comercializate de Systembolaget sunt prezentate sistematic în revista informativă lunară editată de monopol și disponibilă în „magazinele” și în punctele de vânzare ale acestuia din urmă și care se adresează abonaților, restaurantelor, precum și jurnaliștilor din presa scrisă, radio și televiziune specializați în critica vinurilor și a băuturilor alcoolice. Totodată, acestea sunt expuse în vitrinele „magazinelor” monopolului.

25 Systembolaget elaborează un plan anual de cumpărare pentru produsele sale care este revizuit în fiecare trimestru. Societatea îi invită pe titularii de licențe de fabricație și de comerț en gross să prezinte oferte. Acestea fac obiectul unei prime selecții de către serviciile sale pe baza criteriilor economice sau comerciale, precum competitivitatea prețului produsului sau antecedentele sale comerciale, urmată de un test de degustare după „metoda oarbă”. Produsele

selecționate se înscriu în sortimentul „de bază” sau în sortimentul „temporar”. Produsele care nu sunt selecționate pot fi incluse, la cererea furnizorului, în sortimentul „test” după o selecție făcută pe baza unui nou test de degustare realizat cu ajutorul unui grup de consumatori. În principiu, băuturile nu sunt ținute în sortimentul „de bază” decât dacă vânzările lor ating cantitățile și cotele de piață prevăzute.

26 Din documentele aflate la dosar reiese că Systembolaget a comercializat 185,2 milioane de litri de băuturi alcoolizate din luna ianuarie până în luna septembrie 1995 (45,2 % provenind din Suedia și 41,8 % provenind din alte state membre) și 176,9 milioane de litri de băuturi alcoolizate din luna ianuarie până în luna septembrie 1996 (45,1 % provenind din Suedia și 40,6 % provenind din alte state membre). În primele opt luni ale anului 1996, Systembolaget a primit 12 576 oferte, dintre care 10 711 provenind din statele membre ale Comunității (227 din Suedia și 10 484 din alte state membre), a analizat dintre acestea 7 417, dintre care 6 325 proveneau de pe teritoriul Comunității (149 din Suedia și 6 176 din alte state membre), și a acceptat 908, dintre care 704 provenind de pe teritoriul Comunității (85 din Suedia și 619 din alte state membre).

Faptele din acțiunea principală și procedura în fața instanței naționale

27 Domnul Franzén este urmărit penal în fața Landskrona tingsrätt în special pentru că, la 1 ianuarie 1995, a vândut cu intenție și fără autorizație vin cumpărat de la Systembolaget sau importat din Danemarca.

28 Acesta a susținut în fața respectivei instanțe judecătorești că nu poate fi acuzat de nicio infracțiune deoarece legea privind alcoolul contravine articolelor 30 și 37 din tratat.

29 Având îndoieli cu privire la răspunsul pentru această argumentație, Landskrona Tingsrätt a hotărât să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Un monopol legal precum Systembolaget este compatibil cu articolul 30 din Tratatul de la Roma ?

2) Este un monopol legal precum Systembolaget contrar articolului 37 din Tratatul de la Roma și dacă da, acest monopol trebuie să fie desființat sau este posibilă o ajustare?

3) În cazul în care un monopol legal, precum Systembolaget, trebuie să fie considerat ca fiind contrar articolului 37, există o perioadă de adaptare sau societatea ar fi trebuit să fie dizolvată la data de 1 ianuarie 1995 sau ajustarea ar fi trebuit să se facă până la această dată?”

Cu privire la primele două întrebări

30 Prin primele două întrebări, instanța națională solicită să se stabilească în ce măsură articolele 30 și 37 din tratat se opun dispozițiilor naționale privind organizarea unui monopol de stat al comerțului cu amănuntul cu băuturi alcoolizate, precum cele menționate în ordonanța de trimitere.

31 În timp ce aceste întrebări determină Curtea să analizeze normele de drept aplicabile monopolului în cauză în acțiunea principală, ele nu se referă la întrebarea dacă, în anumite cazuri, comportamentul autorităților responsabile de administrarea monopolului prezintă, eventual, un caracter discriminatoriu, în special față de furnizorii din alte state membre.

32 Domnul Franzén susține că articolele 30 și 37 din tratat se opun dispozițiilor în cauză. Potrivit acestuia, organizarea unui monopol de vânzare cu amănuntul, precum cel în vigoare în prezent în Suedia, împiedică, prin mai multe modalități, importul de băuturi alcoolizate în Suedia și permite Systembolaget să favorizeze comercializarea produselor naționale. În această privință, acesta subliniază că băuturile alcoolizate produse în alte state membre nu pot fi vândute în Suedia decât dacă sunt importate de către titularul unei licențe de fabricație sau de comerț en gross și dacă sunt selectate pe baza unor criterii restrictive și arbitrare stabilite de Systembolaget. El adaugă că aceste băuturi nu se pot comercializa decât prin intermediul unei rețele de vânzare restrânse și că nu pot beneficia de nici o altă promovare în afară de cea realizată de Systembolaget. Domnul Franzén susține, în egală măsură, că reglementarea aplicabilă monopolului nu limitează sau interzice anumite modalități de vânzare, în sensul Hotărârilor din 24 noiembrie 1993, Keck și Mithouard (C-267/91 și C-268/91, Rec. p. I-6097), și din 29 iunie 1995, Comisia/Grecia (C-391/92, Rec. p. I-1621), în special pentru că aceasta vizează activitatea unei întreprinderi care nu se supune regimului concurențial și nu activitatea întreprinderilor supuse regimului concurențial.

33 Guvernele francez, finlandez, suedez și norvegian, precum și Comisia, consideră că nici articolul 30 și nici articolul 37 din tratat nu se opun unor dispoziții naționale precum cele menționate de instanța de trimitere. Pe de o parte, acestea susțin că articolul 37 nu impune abolirea monopolurilor de vânzare cu amănuntul, ci impune doar ajustarea lor astfel încât să nu cuprindă norme discriminatorii în funcție de originea produselor sau de naționalitatea comercianților. Potrivit acestora, monopolul în cauză în acțiunea principală îndeplinește aceste condiții. Pe de altă parte, acestea consideră că normele aplicabile acestui monopol nu împiedică direct sau indirect comerțul intracomunitar. Potrivit acestora, astfel de norme limitează sau interzic anumite modalități de vânzare și afectează în același mod comercializarea produselor naționale și a produselor importante.

34 După cum reiese din motivele din ordonanța de trimitere și din observațiile depuse în fața Curții, întrebările instanței naționale privesc nu doar dispozițiile naționale cu privire la existența și funcționarea monopolului, ci și, într-o manieră mai generală, dispozițiile care, deși nu reglementează funcționarea monopolului, au totuși o incidență directă asupra acestuia, cum este cazul normelor privind licențele de fabricație și de comerț en gross.

35 Ținând seama de jurisprudența Curții, este necesar să fie analizate normele privind existența și funcționarea monopolului cu privire la dispozițiile de la articolul 37 din tratat, aplicabile în mod specific exercitării, printr-un monopol comercial național, a drepturilor sale de exclusivitate (Hotărârile din 17 februarie 1976, Miritz, 91/75, Rec. p. 217, punctul 5; din 20 februarie 1979, Rewe-Zentral, numit „Cassis de Dijon”, 120/78, Rec. p. 649, punctul 7, și din 13 martie 1979, Hansen, 91/78, Rec. p. 935, punctele 9 și 10).

36 Pe de altă parte, efectul asupra schimburilor intracomunitare al altor dispoziții din dreptul intern care sunt detașabile de funcționarea monopolului, cu toate că au o incidență asupra acestuia din urmă, trebuie să fie analizat cu privire la articolul 30 din tratat (a se vedea în acest sens Hotărârile Miritz, citată anterior, punctul 5, Cassis de Dijon, citată anterior, punctul 7 și din 13 martie 1979, Peureux, 86/78, Rec. p. 897, punctul 35).

În ceea ce privește normele privind existența și funcționarea monopolului

37 Reiese, atât din formularea articolului 37, cât și din poziția pe care acesta îl ocupă în sistemul tratatului, că acest articol vizează asigurarea respectării normei fundamentale privind libera circulație a mărfurilor în cadrul întregii piețe comune, în special prin eliminarea restricțiilor cantitative și a măsurilor cu efect echivalent în schimburile dintre statele membre,

și, astfel, menținerea unor condiții normale de concurență între economiile statelor membre, în cazul în care, în unul din aceste state, un anumit produs face obiectul unui monopol de stat cu caracter comercial (Hotărârile din 3 februarie 1976, Manghera și alții., 59/75, Rec. p. 91, punctul 9; Hansen, citată anterior, punctul 8; din 7 iunie 1983, Comisia/Italia, 78/82, Rec. p. 1955, punctul 11; din 13 decembrie 1990, Comisia/Grecia, C-347/88, Rec. p. I-4747, punctul 42, și din 14 decembrie 1995, Banchemo, C-387/93, Rec. p. I-4663, punctul 27, denumită în continuare „Hotărârea Banchemo II”).

38 Totuși, Curtea a indicat în mod repetat că acest articol nu cerea eliminarea totală a monopolurilor de stat cu caracter comercial, ci prescria ajustarea lor în așa fel încât să se asigure eliminarea oricărui tip de discriminare între resortisanții din statele membre în condițiile de aprovizionare și de comercializare (Hotărârile, citate anterior, Manghera și alții, punctul 5; Hansen, punctul 8; Comisia/Italia, punctul 11, și Banchemo II, punctul 27).

39 Obiectul articolului 37 din tratat este de a concilia posibilitatea ca statele membre să mențină anumite monopoluri cu caracter comercial ca instrumente pentru urmărirea obiectivelor de interes public, cu cerințele instituirii și funcționării pieței comune. Acesta vizează eliminarea obstacolelor pentru libera circulație a mărfurilor, cu excepția efectelor restrictive asupra schimburilor care sunt inerente existenței monopolurilor în cauză.

40 Astfel, articolul 37 impune ca organizarea și funcționarea monopolului să fie ajustată astfel încât să excludă orice discriminare între resortisanții statelor membre în condițiile de aprovizionare și de comercializare, astfel încât comerțul cu mărfuri care provin din alte state membre să nu fie dezavantajat, nici în drept, nici în fapt, față de cel cu mărfuri naționale, și astfel încât să nu fie denaturată concurența între economiile statelor membre (a se vedea, în acest sens, hotărârea Comisia/Italia, citată anterior, punctul 11).

41 În speță, nu se contestă faptul că, vizând protecția sănătății publice împotriva efectelor negative ale alcoolului, un monopol de stat pentru vânzarea cu amănuntul a băuturilor alcoolizate, precum cel conferit Systembolaget, urmărește un obiectiv de interes public.

42 Prin urmare, este necesar să se verifice dacă un monopol de acest tip este ajustat astfel încât să răspundă condițiilor amintite la punctele 39 și 40 de mai sus.

Sistemul de selectare a produselor de către monopol

43 Domnul Franzén susține că băuturile sunt selecționate și păstrate în sortimentele din Systembolaget pe baza unor criterii care sunt nu doar restrictive, ci și arbitrare și fără posibilitate control.

44 În această privință, este necesar să se sublinieze, în primul rând, că convenția încheiată între stat și Systembolaget impune acestuia din urmă să selecționeze produsele pe care le comercializează pe baza calităților lor, a lipsei efectelor negative asupra sănătății umane, a cererii consumatorilor sau a considerațiilor de ordin comercial sau etic, adică pe baza unor criterii independente de originea produselor.

45 În continuare, este necesar să se verifice dacă criteriile și metodele de selecție a Systembolaget sunt discriminatorii sau de natură să dezavantajeze produsele importate.

46 Cu privire la acest punct, reiese, în primul rând, din elementele aduse la cunoștința Curții, că planul de achiziții urmat de monopol pentru a-și lansa cererile de ofertă se bazează pe

evoluția previzibilă a cererii consumatorilor. Organizațiile de producători, importatori și consumatori sunt, de altfel, consultate în acest sens atunci când este elaborat planul.

47 În al doilea rând, cererile de ofertă lansate de Systembolaget îi privesc pe toți titularii de licențe de fabricație sau de comerț en gross și toate tipurile de băuturi, indiferent de originea lor.

48 În al treilea rând, ofertele sunt selectate de Systembolaget pe baza unor criterii strict comerciale (competitivitatea prețului produsului, antecedentele comerciale...) sau calitative (test de degustare după „metoda oarbă”), care nu sunt de natură să avantajeze produsele naționale.

49 Este adevărat că băuturile selecționate nu sunt păstrate în sortimentul „de bază” al Systembolaget decât dacă vânzările lor depășesc o anumită cantitate și o anumită cotă de piață. Totuși, această constrângere, chiar dacă poate avea drept consecință dezavantajarea micilor producători, nu poate, ca atare, să favorizeze direct sau indirect produsele naționale. În orice caz, aceasta pare justificată atât în ceea ce privește libertatea de alegere de care dispune monopolul în politica sa comercială, cât și prin exigențele inerente administrării acestuia din urmă. Aceasta vizează să asigure furnizarea unei varietăți de băuturi alcoolizate în toate punctele de vânzare ale monopolului, într-o perioadă determinată, în limite compatibile cu o gestionare rentabilă a acestuia din urmă. În plus, nu vizează produsele ale căror cantități sunt, prin natura lor, limitate, precum băuturile DOC sau sezoniere, și care sunt incluse în sortimentul „temporar”.

50 În al patrulea rând, comercianții dispun de alte posibilități pentru ca produsele lor să fie comercializate de monopol. Astfel, cei ale căror oferte nu au fost selectate de Systembolaget pot cere ca produsele lor să fie supuse unui al doilea test calitativ în fața unui panel de consumatori și, după caz, unei comercializări de către monopol, cu titlu de test, pe o perioadă determinată de timp. Produsele care nu au fost acceptate de Systembolaget și care îndeplinesc condițiile obiective stabilite la punctul 4 din convenția încheiată între stat și Systembolaget pot fi incluse în sortimentul „prin comandă” și vândute la cererea clientului. În cele din urmă, Systembolaget are obligația să importe orice băutură alcoolizată la cererea și pe cheltuiala consumatorului.

51 În al cincilea rând, comercianții au dreptul să obțină comunicarea motivelor hotărârilor luate de monopol în ceea ce privește selectarea băuturilor și păstrarea lor în sortimentul „de bază” și le pot contesta în fața unei comisii care prezintă toate garanțiile de independență.

52 Astfel, ținând seama de elementele aduse la cunoștința Curții, criteriile sau metodele de selecție a Systembolaget nu par a fi nici discriminatorii nici de natură să dezavantajeze produsele importate.

Rețeaua de vânzare a monopolului

53 Domnul Franzén susține că rețeaua de vânzare a Systembolaget este limitată și nu oferă toată gama de băuturi disponibile, ceea ce restrânge și mai mult posibilitățile de vânzare.

54 Este adevărat că un monopol precum Systembolaget nu dispune decât de un număr limitat de „magazine”. Totuși, din indicațiile primite la Curte, nu reiese că numărul de locuri de vânzare este atât de limitat încât să compromită aprovizionarea consumatorilor cu băuturi alcoolizate naționale sau importate.

55 În primul rând, Systembolaget este obligată, conform convenției încheiate cu statul, să deschidă și să închidă puncte de vânzare în funcție de constrângerile administrative, de cererea consumatorilor și de necesitățile politicii în materie de alcool și să facă astfel încât fiecare comună care dorește acest lucru, să poată dispune de un punct de vânzare și orice punct din teritoriu să fie deservit cel puțin prin livrare.

56 În al doilea rând, conform informațiilor furnizate Curții, băuturile alcoolizate pot fi comandate și livrate în cele 384 de „magazine” ale monopolului, în aproximativ 550 puncte de vânzare, precum și în cadrul a 56 de linii de autobuz și a 45 de itinerare de transport poștal rural. În plus, există cel puțin un „magazin” în 259 din cele 288 de comune din țară și Systembolaget preconizează că fiecare comună va dispune de cel puțin un „magazin” în 1998.

57 În cele din urmă, chiar presupunând că imperfecțiunile afectează rețeaua de vânzare cu amănuntul a Systembolaget, acestea nu afectează vânzarea băuturilor alcoolizate care provin din alte state membre mai mult decât vânzarea băuturilor alcoolizate produse pe teritoriul național (a se vedea, mutatis mutandis, în privința articolului 30 din tratat, hotărârea Banchemo II, citată anterior, punctul 40).

Promovarea băuturilor alcoolizate

58 Domnul Franzén susține de asemenea că programul de promovare a băuturilor alcoolizate favorizează comercializarea băuturilor produse pe teritoriul național. El susține că promovarea băuturilor alcoolizate este limitată la o simplă informare asupra produselor, care este, de altfel, diferențiată în funcție de sortimentul din care fac parte, „de bază”, sau „prin comandă”, că este asigurată doar de monopol, fără nici un fel de control din partea furnizorilor cărora le este, de altfel, interzis să întreprindă demersuri pe lângă persoanele responsabile de „magazine”.

59 În privința acestui considerent, trebuie arătat în primul rând că limitarea posibilităților de promovare către public a băuturilor alcoolizate este inerentă existenței unui operator unic pe piața de vânzare cu amănuntul a acestor băuturi.

60 În al doilea rând, normele monopolului nu interzic producătorilor sau importatorilor să își promoveze produsele față de monopol. Cu toate că este adevărat că furnizorii nu pot să facă direct o astfel de promovare către responsabilii „magazinelor” monopolului, se pare că această interdicție răspunde grijii, exprimate de anumiți furnizori, în special la Konkurrensverket (Biroul suedez responsabil de problemele de concurență), de a asigura o egalitate strictă în condițiile de promovare a produselor.

61 În egală măsură, este necesar să se sublinieze că promovarea băuturilor alcoolizate către public, în statul membru în cauză, se supune unei restricții cu domeniu de aplicare general a cărei temeinicie nu este pusă în discuție de instanța națională și nici contestată de domnul Franzén. Această restricție constă, în special, într-o interdicție a publicității la radio, la televiziune, precum și în toate ziarele sau alte publicații periodice, adică o interdicție privind mijloacele utilizate în mod tradițional de producători pentru a-și promova produsele în rândul publicului. Publicitatea băuturilor selecționate de Systembolaget este, cu toate acestea, autorizată în materialele scrise disponibile la locurile de vânzare. În plus, orice băutură alcoolizată poate fi menționată în articole de presă.

62 În acest context, convenția încheiată între statul suedez și Systembolaget o obligă pe cea din urmă să adopte măsuri de comercializare și de publicitate imparțiale și independente de

originea produselor și să se angajeze să facă cunoscute consumatorilor noile băuturi ținând seamă de restricțiile din legea privind alcoolul.

63 Deși este adevărat că promovarea în favoarea băuturilor alcoolizate efectuată de monopol se realizează, în general, sub formă de prezentare a produselor, se pare că acest mod de promovare nu face decât să răspundă obligațiilor care au fost amintite mai sus. Totuși, este necesar să se evidențieze că noile produse fac sistematic obiectul unei prezentări, fie în revista lunară difuzată de monopol, fie către jurnaliștii din presa scrisă și audio-vizual specializați în critica vinurilor și a băuturilor alcoolice, fie, în cele din urmă, sub forma unei expoziții în „magazinele” monopolului.

64 Este necesar să se sublinieze, în cele din urmă, că modalitatea de promovare folosită de monopol se aplică independent de originea produselor și ca atare, nu poate dezavantaja, în drept sau în fapt, băuturile importate din alte state membre în raport cu cele produse pe teritoriul național.

65 În timp ce este adevărat că băuturile din sortimentul „prin comandă” figurează pe o listă specială de prețuri furnizată consumatorului la cerere, această diferență de tratament, independentă și ea de originea produselor, se justifică prin faptul că aceste băuturi nu sunt deținute în stoc de către Systembolaget și deci nu se găsesc într-o situație comparabilă cu cea a băuturilor care figurează în celelalte sortimente ale Systembolaget.

66 Astfel, ținând seama de elementele de care dispune Curtea, rezultă că un monopol de vânzare cu amănuntul precum cel în cauză în acțiunea principală răspunde condițiilor de conformitate cu articolul 37 din tratat, amintite la punctele 39 și 40 din prezenta hotărâre.

În ceea ce privește celelalte dispoziții din dreptul intern care au incidență asupra funcționării monopolului

67 Astfel cum s-a explicat mai sus, ținând seama de argumentele care au fost schimbate atât în fața instanței naționale, cât și în fața Curții, întrebările preliminare trebuie să fie înțelese ca făcând referire, de asemenea, la dispozițiile din dreptul intern, care, deși nu reglementează propriu-zis funcționarea monopolului, au fără îndoială o incidență directă asupra acestuia. Aceste dispoziții trebuie analizate cu privire la articolul 30 din tratat.

68 În această privință, domnul Franzén susține că monopolul nu se poate aproviziona decât de la titularii de licențe de fabricație sau de comerț en gross, a căror emitere este supusă unor condiții restrictive, și că o astfel de obligație împiedică în mod necesar importul de produse provenind din alte state membre.

69 În conformitate cu jurisprudență constantă a Curții, constituie o măsură cu efect echivalent unei restricții cantitative orice reglementare comercială care poate împiedica, direct sau indirect, efectiv sau potențial, comerțul intracomunitar (Hotărârea din 11 iulie 1974, Dassonville, 8/74, Rec. p. 837, punctul 5).

70 Într-un sistem național precum cel în cauză în acțiunea principală, importurile de băuturi alcoolizate sunt rezervate titularilor de licențe de fabricație sau de comerț en gross, adică comercianților care îndeplinesc condițiile restrictive impuse pentru eliberarea acestor licențe. Este necesar să se evidențieze că potrivit indicațiilor furnizate Curții în timpul procedurii, comercianții în cauză trebuie să facă dovada unor garanții personale și economice suficiente, pentru a exercita activitățile în cauză, în special cunoștințe profesionale, capacitate financiară și capacitate de depozitare corespunzătoare nevoilor activității exercitate. În plus, depunerea

unei cereri este condiționată de plata unei taxe fixe ridicate (25 000 SKR) care nu este rambursată dacă cererea este respinsă. În cele din urmă, deținerea unei licențe impune plata unei taxe anuale de monitorizare ridicată (între 10 000 și 323 750 SKR pentru sumele de bază în funcție de tipul băuturilor și de cantitățile produse sau comercializate).

71 Acest regim de autorizare constituie un impediment pentru importul băuturilor alcoolizate provenind din alte state membre prin faptul că expune aceste băuturi unor costuri suplimentare, precum costurile de intermediere, costurile legate de amortizarea drepturilor și taxelor cerute pentru acordarea unei licențe, sau costuri legate de obligația de a dispune de capacități de depozitare pe teritoriul suedez.

72 În această privință, este necesar să se sublinieze că, potrivit indicațiilor oferite de guvernul suedez numărul de licențe eliberate este scăzut (223 în octombrie 1996) și că aceste licențe au fost acordate, în marea lor majoritate, comercianților stabiliți în Suedia.

73 O legislație națională precum cea în cauză în litigiu contravine, deci, articolului 30 din tratat.

74 Totuși, guvernul suedez a invocat articolul 36 din Tratatul CE și susține că legislația sa era justificată prin motive care țin de protejarea sănătății persoanelor.

75 Este adevărat că unele măsuri contrare articolului 30 pot fi justificate în temeiul articolului 36 din tratat. Conform unei jurisprudențe constante, (Hotărârile Cassis de Dijon, citată anterior, din 6 iulie 1995, Mars, C-470/93, Rec. p. I-1923, punctul 15; din 26 iunie 1997, Familiapress, C-368/95, Rec. p. I-3689, punctul 19, și din 9 iulie 1997, De Agostini și TV-Shop, C-34/95, C-35/95 și C-36/95, nepublicată încă în Recueil, punctul 45), trebuie ca dispozițiile naționale în cauză să fie proporționale cu obiectivul urmărit și ca acest obiectiv să nu poată fi atins prin măsuri mai puțin restrictive asupra comerțului intracomunitar.

76 În speță, chiar dacă protecția sănătății persoanelor împotriva efectelor negative ale alcoolului, invocată de guvernul suedez, este incontestabil unul dintre motivele care pot justifica derogările de la articolul 30 din tratat (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 25 iulie 1991, Aragonesa de Publicidad Exterior și Publivia, C-1/90 și C-176/90, Rec. p. I-4151, punctul 13), acest guvern nu a stabilit că programul de licențe instituit prin legea privind alcoolul, în special în ceea ce privește condițiile privind capacitatea de depozitare și drepturile și taxele ridicate, cerute titularilor de licențe, este proporțional cu obiectivul de sănătate publică urmărit și nici că acest obiectiv nu ar fi putut fi atins prin măsuri mai puțin restrictive asupra comerțului intracomunitar.

77 În aceste condiții, este necesar să se rețină faptul că articolele 30 și 36 din tratat se opun dispozițiilor naționale care permit numai comercianților titulari ai unei autorizații de fabricație sau de comerț en gross să importe băuturi alcoolizate în condiții precum cele prevăzute în legislația suedeză.

În ceea ce privește încălcarea articolului 52 din Tratatul CE și a directivelor în materie de achiziții publice

78 În observațiile sale, domnul Franzén susține, de asemenea, că anumite dispoziții din legea privind alcoolul contravin articolului 52 din tratat, precum și directivelor comunitare în materie de achiziții publice.

79 În această privință, trebuie amintit că, ținând seama de repartizarea competențelor realizată la articolul 177 din tratat în cadrul acțiunii de pronunțare a unei hotărâri preliminare, doar instanța națională poate defini obiectul întrebărilor pe care dorește să le adreseze Curții. Aceasta nu poate, la cererea unei părți din acțiunea principală, să examineze întrebările care nu i-au fost adresate de către instanța națională. Dacă, aceasta din urmă, în vederea cursului litigiului, ar considera necesar să obțină elemente suplimentare de interpretare a dreptului comunitar, ar trebui să sesizeze din nou Curtea (Hotărârile din 3 octombrie 1985, CBEM, 311/84, Rec. p. 3261, punctul 10; din 9 ianuarie 1990, SAFA, C-337/88, Rec. p. I-1, punctul 20, și din 11 octombrie 1990, Nespoli și Crippa, C-196/89, Rec. p. I-3647, punctul 23).

80 În aceste condiții, este necesar să se răspundă la primele două întrebări că articolul 37 din tratat nu se opune dispozițiilor naționale privind existența și funcționarea unui monopol de stat al vânzării cu amănuntul a băuturilor alcoolizate, precum cele menționate în ordonanța de trimitere. În schimb, articolele 30 și 36 din tratat se opun dispozițiilor naționale care permit doar comercianților titulari ai unei licențe de fabricație sau de comerț en gross să importe băuturi alcoolizate în condiții precum cele prevăzute în legislația suedeză.

Cu privire la a treia întrebare

81 A treia întrebare nu este adresată decât cu privire la cazul în care Curtea consideră că articolul 37 se opune dispozițiilor naționale privind organizarea unui monopol de stat al vânzării cu amănuntul a băuturilor alcoolizate, precum cele menționate în hotărârea de trimitere.

82 Ținând seama de răspunsul la primele două întrebări, nu este necesar să se răspundă la această întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

83 Cheltuielile efectuate de către guvernele suedez, francez, finlandez și norvegian și de către Comisia Comunităților Europene, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de către Landskrona tingsrätt prin Hotărârea din 14 iunie 1995, hotărăște:

1) Articolul 37 din Tratatul CE nu se opune dispozițiilor naționale privind existența și funcționarea unui monopol de stat al vânzării cu amănuntul pentru băuturile alcoolizate, precum cele menționate în ordonanța de trimitere.

2) Articolele 30 și 36 din Tratatul CE se opun dispozițiilor naționale care permit doar comercianților titulari ai unei licențe de fabricație sau de comerț en gross să importe băuturi alcoolizate, în condiții precum cele prevăzute în legislația suedeză.

Rodríguez Iglesias
Wathelet

Gulmann
Mancini

Ragnemalm
Moitinho de Almeida

Kapteyn
Puissochet

Murray
Hirsch

Jann

Edward
Sevón

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, la 23 octombrie 1997.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias